

Kvalitetsstrategi för utbildning på forskarnivå, 2015-2020

Historisk-filosofiska fakultetsnämnden
2015-04-14

Kvalitetsstrategi för utbildning på forskarnivå, Historisk-filosofiska fakulteten

Historisk-filosofiska fakultetsnämnden har vid sitt sammanträde den 14 april 2015 beslutat fastställa Kvalitetsstrategi för utbildningar på forskarnivå 2015–2025 efter föredragning av prodekanus Anders Ekström och utbildningsledare Malin Sigvardson.

Kerstin Rydbeck

Anders Ekström

Malin Sigvardson

Innehållsförteckning

0	Inledning	2
1	Utgångspunkter	2
	1.1 Ramar för utbildning på forskarnivå	
	1.2 Basfakta om utbildning på forskarnivå vid historisk-filosofiska fakulteten	2
	1.3 Grundläggande överväganden och lägesanalys	3
	1.3.1 Kunskapsproduktionens förändrade former	3
	1.3.2 Volym i utbildning på forskarnivå	3
	1.3.3 Ett ökat fokus på utbildningens professionsaspekter	4
2	Tre dimensioner av utbildning på forskarnivå	4
	2.1 Modell i tre dimensioner	5
	2.1.1 Utbildning på forskarnivå på ämnes- eller institutionsnivå	5
	2.1.2 Utbildning på forskarnivå på fakultetsnivå	5
	2.1. Den tematiska och tvärgående dimensionen av utbildning på forskarnivå	5
	2.1.4 Tre dimensioner av utbildning på forskarnivå	6
3	Implementering	6
	3.1 Åtgärder	6
	3.1.1 Fakultetsgemensam kurs	7
	3.1.2 Doktorandkollegium	7
	3.1.3 Gemensamma utlysningar	7
	3.1.4 Förnyad satsning på forskningsnoder	7
	3.1.5 Interna kommunikationsvägar	7
	3.1.6 Samarbete över fakultetsgränser	8
	3.2.7 Samordningsfunktion	8
4	Mål för utbildning på forskarnivå vid historisk-filosofiska fakulteten	8
	4.1 Mål för perioden 2015-2020	8

0 Inledning

Den 14 april 2015 fastställde Historisk-filosofiska fakultetsnämnden Kvalitetsstrategi för utbildning på forskarnivå vid Historisk-filosofisk fakultet, 2015-2020.

Denna kvalitetsstrategi har utarbetats av Historisk-filosofiska fakultetsnämndens kvalitetsutskott för forskning och utbildning på forskarnivå, och beretts med fakultetens studierektorer för utbildning på forskarnivå.

1 Utgångspunkter

1.1 Ramar för utbildning på forskarnivå

Ansvar för utbildning på forskarnivå vilar ytterst på konsistoriet och rektor (2 kap 2-3 §§ HF), och är delegerat till områdesnämnd eller fakultetsnämnd inom respektive vetenskapsområde.

Villkoren för utbildning på forskarnivå vid Historisk-filosofiska fakulteten regleras i olika styrdokument: högskoleförordningen, universitetets generella riktlinjer för utbildning på forskarnivå: Antagningsordning för utbildning på forskarnivå vid Uppsala universitet (AFUU, UFV 2012/2057) och Riktlinjer för utbildning på forskarnivå vid Uppsala universitet (RFUU, beslut 2010-12-21, UFV 2009/1993), fakultetens egna Riktlinjer för utbildning på forskarnivå inom historisk-filosofiska fakulteten (HISTFILFAK 2015/26) samt ämnenas allmänna studieplaner för utbildning på forskarnivå. Föreliggande dokument anger ramarna för fakultetens kvalitetsarbete inom utbildning på forskarnivå under de närmaste fem åren.

1.2 Basfakta om utbildning på forskarnivå vid historisk-filosofiska fakulteten

Vid historisk-filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet finns för närvarande 15 ämnen för utbildning på forskarnivå. Varje år antar fakulteten omkring 15-20 nya doktorander. Antalet nyantagna doktorander har varit i stort sett oförändrat under perioden 2005-2014. Däremot har det totala antalet aktiva doktorander, liksom antalet examina, minskat drastiskt under samma period. På nuvarande nivå kommer antalet doktorander som samtidigt är heltidsaktiva i fakultetens utbildningar på forskarnivå att uppgå till omkring 60 under den närmaste femårsperioden.

I dagsläget är bedömningen att den totala volymen på utbildningen på forskarnivå inom fakulteten kommer att vara oförändrad under den närmaste femårsperioden. I vissa ämnesmiljöer är tendensen att antalet doktorander minskar. Finansieringen sker i huvudsak genom fakultetsmedel och bara undantagsvis genom extern finansiering. En ökad andel extern finansiering är önskvärd, framför allt för de fördelar som det innebär för doktorander att ingå i projekt och större forskningsprogram. Möjligheterna till extern finansiering av forskning på doktorandnivå begränsas dock av anslagsgivarnas regler samt andra faktorer som ligger utanför fakulteten.

Historisk-filosofiska fakulteten utgör i kraft av sin omfattning och ämnesmässiga bredd en i ett nationellt perspektiv ledande och i ett internationellt perspektiv stark humanistisk forsknings- och utbildningsmiljö. Rekryteringen av handledare och doktorander har blivit alltmer internationell och konkurrensen om platser inom utbildningen på forskarnivå är hård. I nuläget sker ingen gemensam utlysning, men från och med 2016 införs en samlad annonsering av lediga platser inom utbildning på forskarnivå vid två tillfällen per termin. Det ökar fakultetens synlighet som samlad humanistisk

forskningsmiljö och skapar bättre förutsättningar för en så bred och kvalificerad rekrytering som möjligt.

1.3 Grundläggande överväganden och lägesanalys

Utbildning på forskarnivå är den mest avancerade nivån i utbildningssystemet. Det ställer särskilda krav på kvalitetsarbetet. Utbildningens höga grad av specialisering innebär att kvalitetskriterier måste utformas med hänsyn till och insikt i de olika ämnes- och vetenskapsområdenas specifika karaktär och behov. Framför allt gäller detta arbetet med den samlade forskningsmiljö som utbildning på forskarnivå bedrivs inom. Vissa aspekter av kvalitetsarbetet - till exempel tillgången till kvalificerad handledning, ett relevant kursutbud, rutiner för uppföljning och granskning i olika faser av utbildningen och en god studiemiljö - är generellt giltiga för alla ämnes- och vetenskapsområden. Andra aspekter är mer lokala och handlar om hur den samlade utbildningsmiljön kan organiseras på ett sätt som skapar så goda förutsättningar som möjligt för intellektuell kreativitet och vetenskaplig förnyelse.

Vad gäller utbildning på forskarnivå inom humaniora har det av flera skäl blivit angeläget att förstärka de miljöskapande faktorerna. Tre faktorer spelar därvidlag en särskilt viktig roll: 1) kunskapsproduktionens förändrade former; 2) volym i utbildning på forskarnivå; 3) ett ökat fokus på utbildningens professionsaspekter.

1.3.1 Kunskapsproduktionens förändrade former

Det humanistiska området har av tradition präglats av en starkt individualistisk forskningsstil, vilken förmedlas till studenter och doktorander genom utbildningarna. Utbildning på forskarnivå inom humaniora präglas också av ett mer eller mindre uttalat ämnesförvaltande inslag. Samtidigt har den humanistiska forskningen utvecklats i en riktning som gör att forskningsteman och teoretiska begrepp i stor utsträckning överskrider ämnesgränser. Möjligheten att växla mellan breda, disciplinorienterade och mer specialiserade, tvärgående forskningssammanhang utgör i sig en produktiv vetenskaplig dynamik, och är viktig för många doktoranders avhandlingsarbete. Flera av de samhällsområden där humanioras relevans är mest uppenbar, och där behovet av humanistisk kunskap ökar, är också av ett sådant slag att kunskapsutvecklingen sker i samverkan över institutionella och vetenskapliga gränser. Det ger incitament för att organisera våra forskningsmiljöer på ett sätt som kan öka möjligheterna för synergier att uppstå, men inte genom att ersätta ämnesbaserna utan genom att låta forskning och utbildning på forskarnivå ingå i flera parallella strukturer. En utveckling i den riktningen sker också internationellt, bland annat genom de olika typer av institut för humanistisk forskning med tematisk och integrativ inriktning som inrättats vid många universitet. I ett lokalt perspektiv, och särskilt med avseende på miljön inom utbildning på forskarnivå, kan ett större inslag av samverkan mellan ämnen, enheter och miljöer öka den interna rörligheten, stimulera tvärgående forskningsutveckling samt bidra till att doktoranderna under sin utbildning utvecklar en förmåga att vara verksamma i olika typer av vetenskapliga miljöer. Historisk-filosofiska fakulteten kombinerar en stor vetenskaplig bredd med starka ämnesinstitutioner. Det finns därför mycket goda förutsättningar för en utbyggd samverkan inom utbildningen.

1.3.2 Volym i utbildning på forskarnivå

Det finns inget enkelt samband mellan kvalitet och volym i utbildning på forskarnivå, inte heller i forskningsmiljöer generellt. Små miljöer utvecklar ibland mycket hög vetenskaplig kvalitet och kan vara gynnsamma för den öppenhet som ofta ligger till grund för förnyelse. Stora miljöer kan på

motsvarande sätt, på grund av sin volym, ibland bli slutna och självreproducerande och därför stagnera. Av det skälet är det inte heller givet att miljöer med stor volym skapar bättre förutsättningar för en breddad rekrytering till utbildning på forskarnivå. Däremot är en viss förtätning av och intensitet i studieformerna ett viktigt kvalitetsdrivande inslag i utbildning på forskarnivå. Det handlar bland annat om tillgången till ett kvalificerat kursutbud, seminariemiljöer och möjlighet att delta i vetenskapliga nätverk och möten, internationella konferenser och sommarskolor med relevans för avhandlingsarbetet. En sådan samlad vetenskaplig miljö kan inte skapas på institutions- eller ämnesnivå utan utvecklas genom samverkan mellan miljöer inom och utanför universitetet. En enkät som genomfördes vid historisk-filosofisk fakultet hösten 2014 visar att en betydande variation av nationella och internationella, ämnesvisa och mångvetenskapliga samarbeten kring kurser och andra aktiviteter inom utbildning på forskarnivå förekommer eller planeras inom flera ämnen. Samtidigt är det fortfarande regel snarare än undantag att en stor del av utbildningens kurser läses individuellt och redovisas för enskilda handledare eller i mycket små grupper inom institutionerna. Inför utsikterna att doktorandgrupperna kan bli ännu mindre framöver är det viktigt att utarbeta och etablera mer varaktiga samarbetsformer utöver de enskilda initiativ som tas inom ämnena. Detta kan ske genom att tydligare sätta fokus på att hela fakulteten, och inte enbart det enskilda ämnet, utgör doktorandernas utbildningsmiljö.

1.3.3 Ett ökat fokus på utbildningens professionsaspekter

En utbildning på forskarnivå av hög kvalitet bör möjliggöra flera olika karriärvägar och utbildar inte enbart för den ämnesinterna återväxten. Ett viktigt kriterium på en stark utbildningsmiljö är därför att de färdiga doktorerna anställs på andra universitet, i olika typer av vetenskapliga miljöer och inom andra sektorer i samhället. Vid sidan av det kvalitetsarbete som rör avhandlingen är det därför också viktigt att doktorander inom ramen för sin utbildning får kunskap om forskarens yrke och andra professioner i samhället där humanistisk kunskap och färdigheterna som forskare spelar en viktig roll. Detta innefattar till exempel kännedom om olika postdoc-program och kunskap om forskningsfinansieringssystemet och universitetet i stort. En annan viktig aspekt är de nätverk, stödstrukturer och kontaktytor som kan skapas under utbildningstiden - mellan olika forskningsmiljöer, inom doktorandgruppen och mellan universitetet och andra sektorer i samhället. Tillsammans utgör sådana strukturer en mycket viktig resurs för de färdiga doktorerna. Genom ett ökat inslag av gemensamma insatser på fakultetsnivå, samt genom samverkan med andra fakulteter, kan det kontaktskapande i olika riktningar som sker inom utbildningen på forskarnivå väsentligt förstärkas. Professionsaspekterna av utbildning på forskarnivå är inte i samma mening ämnesspecifika som den metodologiska träningen. Det är därför ett inslag i utbildningen som med fördel kan utnyttja den samlade forsknings- och utbildningsmiljö som historisk-filosofiska fakulteten utgör.

2 Tre dimensioner av utbildning på forskarnivå

Mot bakgrund av dessa överväganden, de förändrade förutsättningar för utbildning på forskarnivå som identifierats och de villkor som präglar historisk-filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet, finns det många fördelar med att öka inslaget av samverkan mellan fakultetens utbildningar på forskarnivå. Det är dock viktigt att detta arbete inriktas på de aspekter av utbildning på forskarnivå där den vetenskapliga kvaliteten kan förväntas öka genom ett större inslag av utbyte mellan olika enheter och miljöer.

2.1 Modell i tre dimensioner

Utgångspunkten för den modell som presenteras här är att det finns vissa inslag i utbildning på forskarnivå som når högst kvalitet genom att organiseras på 1) ämnes- eller institutionsnivå, vissa inslag som ger bäst utfall på 2) fakultetsnivå, och vissa inslag som med fördel organiseras mer 3) tematiskt och i samverkan mellan olika forsknings- och utbildningsmiljöer inom och utanför universitetet, nationellt och internationellt. En utbildning på forskarnivå som kombinerar tydliga inslag av samtliga tre dimensioner tillförs ett betydelsefullt värde genom den miljöskapande och vetenskapliga dynamik som uppstår i växlingen mellan ämnesnivå, fakultetsnivå och tematisk nivå. Den dynamiken kan varken små eller stora ämnesmiljöer skapa av egen kraft.

2.1.1 Utbildning på forskarnivå på ämnes- eller institutionsnivå

Tyngdpunkten i utbildning på forskarnivå är institutions- eller ämnesmiljön. Där sker det dagliga utbytet med doktorand- och forskarkollegor, handledning och regelbundet seminariedeltagande. Det är där som det grundläggande vetenskapliga handlaget övas och doktoranderna introduceras i ämnesrådets metoder och forskningstraditioner. Det är också i ämnes- eller institutionsmiljön som avhandlingsarbetet formuleras och fortlöpande diskuteras och granskas. Rutinerna för detta på institutionsnivå spelar en mycket viktig roll för avhandlingens kvalitet. Seminariemiljö, uppföljningsarbete och genomtänkta former för extern granskning är väsentliga delar i detta arbete, och bör återkommande diskuteras i handledarkollegier och/eller forskarutbildningsnämnder.

2.1.2 Utbildning på forskarnivå på fakultetsnivå

På fakultetsnivån ges doktoranderna tillgång till den samlade forsknings- och utbildningsmiljö som historisk-filosofiska fakulteten utgör. Det ger förutsättningar för volym och förtätning i vissa aktiviteter på utbildningen, skapar nätverk inför framtiden och erfarenhet av tvärvetenskapligt utbyte. På denna nivå ges också doktoranderna möjlighet att delta på forskningsseminarier vid andra institutioner och i tvärgående, tematiska föreläsningar och workshops som anordnas av forskare vid fakulteten. På denna nivå anordnas också en för samtliga doktorander gemensam kurs samt andra aktiviteter kring professionsaspekter av utbildning på forskarnivå inom humaniora, forsknings- och utbildningspolitik, forskningskommunikation och humanioras roll i samhället i stort. Dessa aspekter är inte ämnesspecifika utan rör det humanistiska vetenskapsområdet i stort, och de vinner därför på att organiseras på fakultetsnivå. Ett tydliggörande av fakultetsnivån underlättar också samarbeten inom utbildning på forskarnivå med andra fakulteter och inom Humsam-området i stort.

2.1.3 Den tematiska och tvärgående dimensionen av utbildning på forskarnivå

Den tematiska, mer tvärgående dimensionen av utbildning på forskarnivå kan tillgodoses på många olika sätt och genom olika typer av institutionella samarbeten. Det viktiga är att varje doktorand inom ramen för sin utbildning ges tillgång till ett större vetenskapligt nätverk med relevans för avhandlingsarbetet. Det kan ske genom deltagande i konferenser och att handledaren introducerar doktoranden i internationella nätverk. Det kan ske genom deltagande i tematiska kurser inom utbildning på forskarnivå vid andra universitet. I fakultetsmiljön skapas möjligheter för doktorander att delta i tematiska och tvärvetenskapliga forskningsnoder. Reguljära samarbeten kring doktorandkurser och andra aktiviteter med relevanta forskningsmiljöer vid andra universitet blir också ett allt vanligare inslag i fakultetens utbildningar på forskarnivå.

2.1.4 Tre dimensioner av utbildning på forskarnivå

I enlighet med denna modell antas doktoranderna vid historisk-filosofiska fakulteten inom ett av fakultetens ämnen för utbildning på forskarnivå, men det är hela fakulteten som utgör deras utbildningsmiljö. Varje enskild doktorand ska ges tillgång till samtliga tre dimensioner i sin utbildning och det är institutionens och huvudhandledarens ansvar att säkerställa att detta sker. De individuella studieplanerna är ett bra verktyg för att långsiktigt planera innehållet i varje enskild doktorands studiegång så att utväxlingen mellan de tre dimensionerna blir så stor som möjligt. Historisk-filosofiska fakultetens modell för en utbildning på forskarnivå i tre dimensioner sammanfattas i följande bild [Bild 1]:

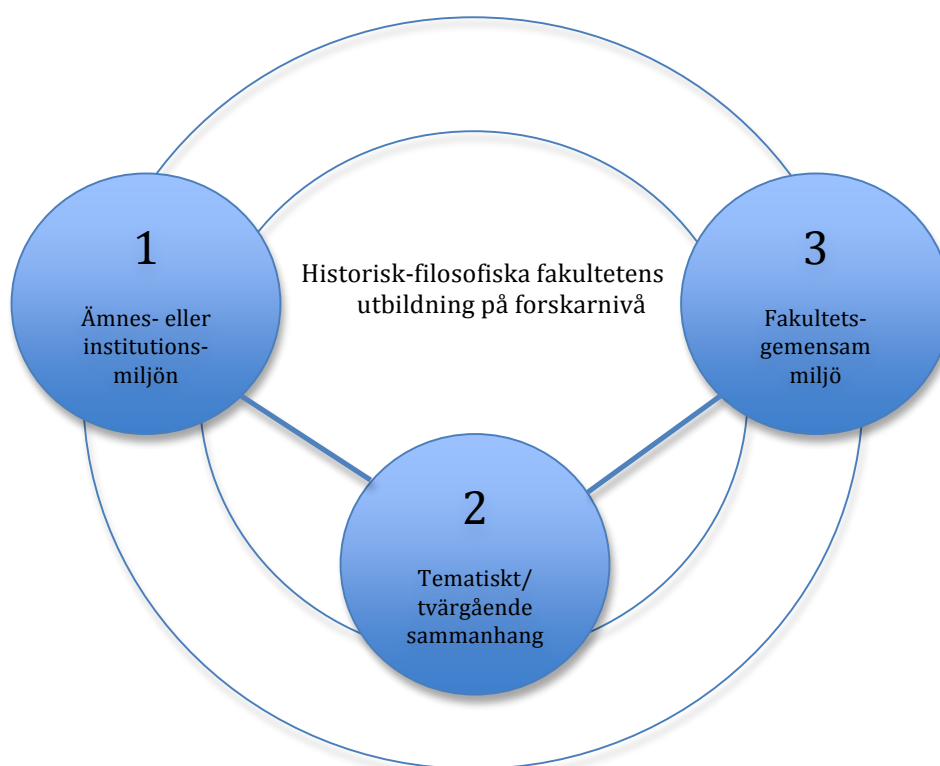


Bild 1.

3 Implementering

3.1 Åtgärder

För att under den kommande femårsperioden implementera denna modell har följande åtgärder hittills vidtagits eller planerats:

3.1.1 Fakultetsgemensam kurs

Under vårterminen 2014 utarbetade en arbetsgrupp på fakultetens uppdrag en gemensam kurs för fakultetens doktorander, *Professional training in the arts and humanities* (7,5 hp). Denna kurs är från och med höstterminen 2014 obligatorisk för de nyantagna doktoranderna. Det ska understrykas att kursen *inte* är en allmän introduktionskurs till doktorandstudier inom humaniora eller en kurs i generiska färdigheter. Tyngdpunkten ligger på frågor om humanioras roll i samhället, forskningsfinansiering, publiceringskultur, kollegialitet och akademisk socialisering, karriärvägar inom och utanför akademien. Kursen har ett stort inslag av inbjudna föreläsare från andra lärosäten. Kursen går på kvartsfart och ges första gången läsåret 2014-2015.

3.1.2 Doktorandkollegium

Med start vårterminen 2015 inrättas ett fakultetsgemensamt *doktorandkollegium*. I detta ingår samtliga doktorander vid fakulteten. Vid ett tillfälle per termin samlas doktorandkollegiet till sociala och vetenskapliga aktiviteter med fokus på humanioras roll i samhället och diskussion av aktuell forskning. Det första tillfället infaller under vårterminen 2015 och sammanfaller med det avslutande seminariet i den fakultetsgemensamma kursen. Därefter blir detta ett årligt återkommande tillfälle när fakultetens nyantagna doktorander och tidigare antagna doktorander samlas. Det andra mötet äger rum under höstterminen och organiseras kring presentationer av doktorandernas forskning. Doktorandkollegiets volym uppskattas till mellan 60 och 80 personer under den närmaste femårsperioden. En arbetsgrupp med representanter för fakultetens doktorander har bildats för att förbereda det första verksamhetsårets aktiviteter.

3.1.3 Gemensamma utlysningar

Beslut om gemensamma utlysningar av lediga platser i fakultetens utbildningar på forskarnivå finns vid fakulteten sedan 2008, men det har av olika skäl inte följts. Från och med 2016 ska gemensam annonsering av lediga platser i fakultetens utbildningar på forskarnivå göras vid två tillfällen per år. Detta ska ses som ytterligare ett led i arbetet för att synliggöra fakulteten som en samlad forsknings- och utbildningsmiljö. Det är också ett viktigt inslag i arbetet för att bredda rekryteringen till fakultetens utbildningar på forskarnivå.

3.1.4 Förnyad satsning på forskningsnoder

Under vårterminen 2015 initieras en ny satsning på tematiska och tvärgående forskningsnoder. Med stöd i den utvärdering av fakultetens strategiska satsning på forskningsnoder som utfördes vårterminen 2014 ges den nya nodsatsningen en sådan form att också doktorander kan ingå i arbetet. Detta förstärker den fakultetsgemensamma och tematiska forskningsmiljön för doktorander samt ökar kontaktytorna mellan doktorander, forskare och studenter på avancerad nivå. Den nya nodsatsningen kan efter utlysning och beredning 2015 starta från och med vårterminen 2016.

3.1.5 Interna kommunikationsvägar

Under hösten 2015 inleds ett arbete för att förbättra fakultetens interna kommunikation och synliggöra fakulteten som en samlad forskningsmiljö för doktorander och forskare. En gemensam portal skapas på fakultetens hemsida för information om de forskningsseminarier som anordnas på institutioner och centrumbildningar, gemensam forskningsinfrastruktur samt sådana kurser inom utbildning på forskarnivå som är öppna för doktorander från flera institutioner. Där annonseras också

samarbeten med andra fakulteter och enheter vid universitetet kring exempelvis språkkurser och verktygskurser riktade till doktorander.

3.1.6 Samarbete över fakultetsgränser

Ett samarbete med språkvetenskaplig fakultet har inletts för att vid behov och tillräcklig efterfrågan kunna erbjuda fakultetens doktorander språkkurser i akademisk läsfärdighet. En enkät som genomfördes under hösten 2014 visade att efterfrågan på en kurs i tyska för tillfället är störst bland de båda fakulteternas doktorander. En sådan kurs har utarbetats och är planerad att ges i början av 2016. Eventuellt öppnas dessa kurser också för doktorander vid andra fakulteter.

3.1.7 Samordningsfunktion

Från och med höstterminen 2015 inrättar Historisk-filosofiska fakulteten en särskild samordningsfunktion (motsvarande 25 %) för arbetet med gemensamma aktiviteter inom utbildning på forskarnivå. Satsningen utvärderas efter ett år. Två huvuduppgifter blir inledningsvis att koordinera den fakultetsgemensamma kursen och fakultetens doktorandkollegium samt att göra inventeringar och sammanställa underlag för det informationsarbete som nämns under punkt 3.1.5.

4 Mål för historisk-filosofiska fakultetens utbildning på forskarnivå

4.1 Mål för perioden 2015-2020

Mål för historisk-filosofiska fakultetens kvalitetsarbete inom utbildning på forskarnivå under perioden 2015-2020 är:

- att fakulteten ska fortsätta att vara en av Sveriges starkaste och mest attraktiva miljöer för humanistisk utbildning på forskarnivå
- att bryta utvecklingen mot minskad volym i fakultetens utbildning på forskarnivå
- att implementera modellen med en tredimensionell modell för utbildning på forskarnivå
- att öka inslaget av samarbete inom utbildning på forskarnivå mellan olika ämnen, enheter och fakulteter
- att utveckla de professionsrelaterade aspekterna av utbildning på forskarnivå
- att öka andelen extern finansiering i utbildning på forskarnivå genom ett större inslag av projektsamverkan mellan fakultetens enheter och ämnen för utbildning på forskarnivå
- att bredda och säkerställa en likvärdig rekrytering till utbildning på forskarnivå
- att en examen från en utbildning på forskarnivå vid historisk-filosofiska fakulteten ska vara en god grund för yrkeskarriärer såväl inom högre utbildning och forskning som inom andra relevanta områden.